

Краснова І. В.

к.е.н., доцент, кафедра менеджменту банківської діяльності, КНЕУ імені Вадима Гетьмана, Україна; e-mail: iryna_krasnova@i.ua

Ластівка Ю. Е.

студентка IV курсу кредитно-економічного факультету, КНЕУ імені Вадима Гетьмана, Україна; e-mail: lastivka_yulia@mail.ru

БОРГОВА КРИЗА В ЄС: ПЕРСПЕКТИВИ ПОДОЛАННЯ ТА ВПЛИВ НА БАНКІВСЬКИЙ СЕКТОР

Анотація. У статті розглянуто передумови і наслідки боргової кризи в Європейському Союзі та її вплив на банківський сектор України, виявлено і проаналізовано структурно-організаційні недоліки даного об'єднання, розроблено шляхи подолання кризового стану в ЄС.

Ключові слова: дисбаланс, рецесія, девальвація, дефіцит бюджету, перелив капіталу, ризик, боргова криза, дефолт, інвестиції, режим економії, інтеграція.

Формул: 0; рис.: 0, табл.: 0, бібл.: 14

Krasnova I. V.

Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Department of Banking Management, Kyiv National Economic University of Vadym Hetman, Ukraine; e-mail: iryna_krasnova@i.ua

Lastivka Y. E.

student IV years graduated, banking and finance faculty, Kyiv National Economic University of Vadym Hetman, Ukraine; e-mail: lastivka_yulia@mail.ru

THE DEBT CRISIS IN EUROPE: PROSPECTS FOR OVERCOMING AND IMPACT ON THE BANKING SECTOR

Abstract. The article reviews the background and consequences of the debt crisis in the European Union and its impact on the banking sector in Ukraine detected and analyzed the structural and organizational shortcomings of the reunification developed ways to overcome the crisis in the EU.

Keywords: imbalances recession, devaluation, deficit, flow of capital, risk, debt crisis, default, investment, saving mode, integration.

Formulas: 0; fig.: 0, tabl.: 0, bibl.: 14

JEL Classification: F 34, H 60, H 87, G 21

Краснова И. В.

к.э.н., доцент, кафедра менеджмента банковской деятельности, КНЭУ имени Вадима Гетьмана, Украина; e-mail: iryna_krasnova@i.ua

Ластивка Ю. Э.

студентка IV курса кредитно-экономического факультета, КНЭУ имени Вадима Гетьмана, Украина; e-mail: lastivka_yulia@mail.ru

ДОЛГОВОЙ КРИЗИС В ЕС: ПЕРСПЕКТИВЫ ПРЕОДОЛЕНИЯ И ВЛИЯНИЕ НА БАНКОВСКИЙ СЕКТОР

Аннотация. В статье рассмотрены предпосылки и последствия долгового кризиса в Европейском Союзе и его влияние на банковский сектор Украины, выявлены и проанализированы структурно-организационные недостатки данного объединения, разработаны пути преодоления кризисного состояния в ЕС.

Ключевые слова: дисбаланс, рецессия, девальвация, дефицит бюджета, перелив капитала, риск, долговой кризис, дефолт, инвестиции, режим экономии, интеграция.

Формул: 0; рис.: 0, табл.: 0, библи.: 14

Постановка проблеми. Боргова криза, що охопила країни Європейського Союзу, негативно позначається не тільки на їхніх національних економіках і функціонуванні банківського сектору, але і на макроекономічних показниках Центрально-Східної Європи (ЦСЕ) в цілому та на країнах, що розвиваються.

Критична ситуація, що склалася, беззаперечно є наслідком нагромадження та подальшого зростання державної заборгованості країн, які намагалися створювати ілюзію високого рівня добробуту своїх суспільств. Проте, основною причиною кризового стану в Європі є недоліки організації європейського утворення, що передусім проявляються у частковій інтеграції, фрагментарному розвитку країн-учасниць і відсутності єдиного Регулюючого Органу та спільного бюджету. Отже, криза Єврозони є комплексною проблемою, що поєднала в собі кризу суверенного боргу, банківську кризу та кризу зростання конкурентоспроможності.

Аналіз попередніх досліджень. Наукові розробки щодо феномена боргової кризи в ЄС, та зокрема в Єврозоні, належать багатьом західним ученим. Зокрема Б. Айхенгрін [14], який чітко розписує всі проблеми, що виникли в ЄС, та розглядає їх більш глибоко, а також пропонує можливі способи їх вирішення; П. Кругман [15], який негативно ставиться до тих, хто прагне покласти край кризі виключно методами жорсткої економії і скорочень; сучасний економіст-неокласик Г.-Б. Шафер [17], який бачить вирішення проблеми у відмові від системи регулювання економіки за допомогою змін державних витрат і податків, тобто від експансіоністської фіскальної політики; К. Рогофф, Кармен і Вінсент Рейнхарт [16], які проаналізували, як розвивалася економіка країн, обтяжених високими боргами, та інші. На нашу думку, вирішення даної проблеми можливе лише за умови комплексного аналізу всіх передумов кризового стану і врахування сучасних особливостей кожної з країн-учасниць ЄС.

Виклад основного матеріалу. Криза державних (суверенних) боргів в Єврозоні – фінансова криза, яка походить з неспроможності урядів деяких європейських країн самостійно рефінансувати державні борги без допомоги третіх країн. Кризові явища поширилися серед таких країн Єврозони як Португалія, Ірландія, Італія Греція, Іспанія (PIIGS). Та з часом проблема лише кількох країн перетворилася на загальну системну кризу всієї Єврозони, а єдина успішна економіка Німеччини розглядається як така, що призводить до поглиблення кризових явищ. Існує переконання про довгостроковість проблеми розвантаження існуючих фінансових дисбалансів.

Країни Єврозони прагнули зупинити боргову кризу за допомогою грошових вливань (кредит в 110 млрд. євро для Греції, що супроводжувався дуже жорсткими заходами економії, рятувальний пакет у 85 млрд. євро для Ірландії, 78 мільярдів євро з метою викупу державних боргових паперів Португалії). Паралельно було прийняте рішення про формування спеціалізованого резервного фонду розміром у 750 млрд. євро – Європейський фонд фінансової стабільності (European Financial Stability Facility — EFSF). Проте, триваюче нагромадження суверенних боргів змушує систематично переосмислювати їх причини, виклики і наслідки в цілому та в розрізі окремих країн.

Ірландія. У 90 та 2000-х роках економіка Ірландії стрімко розвивалася завдяки буму на ринку житла внаслідок дешевих іноземних кредитів та високому рівні іноземних інвестицій, що супроводжувалося незначними податковими надходженнями до бюджету і відбилося на високому рівні заборгованості, так як фінансування Ірландії Європейським Союзом було досить вагомим. «Мильна бульбашка», яка роздувалася за рахунок кредитів, лопнула з *банкрутством найбільш активного кредитора Anglo Irish Bank*. У 2009 році він опинився на межі краху, і уряд надав йому допомогу, що збільшило дефіцит бюджету на 32% (уряд витратив майже 28 млрд євро), що розкрутило боргову кризу.

Португалія. Брак зовнішнього контролю сприяв тому, що Португалія не поспішала проводити реформи в економіці. Зростання економічних показників відбулось в основному за рахунок зовнішніх інвестицій, які надійшли до Португалії після її вступу в зону євро. Перенасичення ринку живими грошима призвело до різкого здешевлення кредитів (з понад 30% річних до 1-5%), які брали усі. *Економіка перетворилась з економіки виробництва на економіку послуг.* Уряд намагався, запровадити певні антикризові заходи (піднято податок на додану вартість, заморожено премії та різноманітні надбавки до зарплат, 10% скорочення зарплат, реформування освіти та сільського господарства), проте відсутність громадської та політичної підтримки стратегії жорсткої економії призвели до політичної кризи і потреби у фінансовій допомозі.

Греція. *Імітація зростання економіки* Греції була організована частково через проведення літньої Олімпіади 2004 року. Маючи за мету профінансувати одноразову подію, уряд Греції розширив запозичення та витрачав гроші на будівельні та інфраструктурні проекти в середині країни. Більшість із витрачених державою коштів іще кілька років (2005-2007) циркулювали країною, даючи спотворене відчуття здорової та зростаючої економіки, а американські інвестиційні банки допомагали уряду Греції ховати від Єврокомісії правду про розмір грецького державного боргу, який невпинно зростає. І вже у 2011р. грецький уряд з метою отримання фінансової допомоги від EFSF спрямував до парламенту законопроекти щодо бюджетної економії. Прийнявши запропоновані зміни країна отримала 12 млрд. євро із загальноєвропейського фонду, а в 2012р. черговий кредит у 6,8 млрд. «Рішення» грецьких проблем яскраво ілюструє загальну ситуацію в зоні євро: заходи бюджетної економії не працюють так, як повинні, оскільки з одного боку, чинна влада боїться втратити політичні бали і принципово не проводить їх повною мірою, з іншого боку, будь-яке нововведення, пов'язане з бюджетною економією, зустрічає активний громадський протест. В результаті, державний борг Греції зріс до 175 % ВВП.

Іспанія. Після обвалу ринку місцевої нерухомості, іспанська *банківська система виявилася переповненою поганими іпотечними кредитами.* Фінансові ринки, побоюючись збільшення і без того чималого іспанського державного боргу - негайно відреагували зростанням процентних ставок, передусім за державними облігаціями (в 1,5 раза). В результаті домовленостей Іспанії був виділений кредит близько 100 млрд. євро, призначений для рекапіталізації банківської системи, використовуючи який банки змогли знизити прибутковість державних облігацій. Але в цьому і полягає проблема: саме іспанські банки є основними покупцями облігацій свого уряду і як сказав Нобелівський лауреат Дж. Стігліц: «... іспанський уряд рятує іспанські банки, а іспанські банки рятують іспанський уряд – політика в дусі магії вуду».

Італія. Італійська економіка має серйозні вади, проте вони мають структурний, за давнини характер (*постійне зниження продуктивності праці і темпів економічного зростання, відсутність інновацій та розвитку промисловості*). Державний борг був засобом для надання допомоги економіці, яка переживала поступову деіндустріалізацію, що спровокувало підвищення процентних ставок.

Німеччина. У ранніх 90-х р. економіка Німеччини ослабла в результаті об'єднання ФРН і НДР з її слабкою економікою. Відновлення конкурентоспроможності через девальвацію було неможливе внаслідок єдиної валютної політики. Єдиним виходом виявилось *зниження вартості виробництва*, передусім трудових ресурсів: наймати і звільняти працівників стало простіше, стало легше змінювати рівень зарплат, з'явилися зручні для роботодавців категорії частково зайнятих працівників. Необхідність підвищувати конкурентоспроможність спричинила проведення специфічної податкової політики, коли споживання обкладається високими податками,

а дохід від заощаджень - низьким, що стимулювало створення заощаджень, а отже, здешевлювало вартість позикових грошей для компаній. Проте, хороші умови накопичення грошей в Німеччині знижували внутрішній попит. Це стимулювало німецьких бізнесменів до експансії на ринки інших країн. В результаті, німецька економіка виявилася експортно-орієнтованою і конкурентоспроможною на момент створення Єврозони.

В результаті прийняття єдиної валюти в Єврозоні виявилися зібрані в рамках однієї валюти економіки різного типу: конкурентоспроможна Німеччина і решта країн периферії, які опинилися в новій системі імпортерами та стали залежні від припливу німецького капіталу, а організаційні недоліки ЄС, як інтеграційної структури, додали проблем.

На тлі уповільнення економічного зростання та схильності до ризику у світових масштабах стурбованість щодо застарілих дисбалансів у бюджетній сфері та зовнішньому секторі погіршувалася сильною залежністю від зовнішніх запозичень. Слід виокремити *явища, які породжують дисбаланси у функціонуванні всієї системи.*

1) Дисбаланс у торгівлі та русі капіталу. За даними Євростату з 2002 -го позитивне сальдо балансу фінансового рахунку Німеччини, виражене у відсотках від ВВП Єврозони, зростало. Паралельно зростало негативне сальдо балансу фінансового рахунку країн периферії, особливо Іспанії. Схожі проблеми із торговим балансом існують і у США, котрі компенсують їх постійним залученням боргових коштів зі всього світу. Бен Бернарке ще у 2005 році говорив, що "карколомні заощадження" в країнах із позитивним торговим балансом призводять до суттєвих потоків капіталу у напрямку країн із дефіцитом торговельного балансу. Це призводить до штучного скорочення вартості грошей у цих економіках, і через занижені кредитні ставки провокує появу бульбашок у різних сегментах економіки: нерухомість, фінансові активи тощо. Після 2008-го ситуація різко змінилася. Падіння цін на ринках нерухомості, проблеми у світовій економіці вдарили по країнах Єврозони і за доходами їхніх урядів, що відлякувало багатьох інвесторів як від їх державних облігацій, так і від активів приватного сектора. Девальвація, яка дозволила б відновити конкурентоспроможність і швидко повернутися до економічного зростання, залишилася для них все такою ж недоступною.

2) Втрата конкурентоспроможності периферійними країнами Єврозони, які найбільше постраждали від кризи. Тоді як Німеччина йшла шляхом радикальних реформ, решта Європи залишалася в рамках традиційної соціал-демократичної економічної моделі. Її характеризують високі соціальні витрати, негнучкий ринок праці, неможливість підвищити конкурентоспроможність виробництва без девальвації. А це означає, що вартість їх продукції продовжує залишатися високою. По-друге, саме на низько-інфляційну економіку Німеччини орієнтувався ЄЦБ у формуванні загальноєвропейської монетарної політики. Через це в країнах, більш схильних до зростання цін - а це всі країни периферії - ціни і заробітні плати досить швидко росли без відповідного росту реального ВВП. Місцева робоча сила дорожчала і економіка втрачала конкурентоспроможність.

3) Політика «приватизованого кейнсіанства» в ЄС. Експортована з Сполучених Штатів і Великобританії до Італії, Іспанії та Ірландії політика стимулювання споживання, в основі якої лежать змішування інституційних фондів, інфляція фінансових активів та борги за споживчими кредитами вибухнула в 2008 і тоді економічне зростання Європи уповільнилося, а заборгованість країни внаслідок неконтрольованого кредитування зростає. Одночасно державам і приватним фірмам країн периферії доводиться повертати накопичені за «огрядний» період 2000-х років борги, а це вимагає наявності достатніх для покриття таких виплат доходів. Слабка

економіка не в змозі їх забезпечити. Бюджетні дефіцити у цьому випадку мають не «позитивну» (запланований дефіцит, який має на меті створення споживчої цінності, який зникає сам у процесі якісного розвитку), а «негативну» природу (дефіцит, викликаний стагнацією і економією фінансових коштів). Взаємозв'язок країн у рамках глобальної фінансової системи призводить до того, що якщо одна країна не виконує зобов'язання по виплатах, або якщо через початок економічного спаду приватний сектор країни не в змозі зробити виплати по частині зовнішніх боргових зобов'язань, то це призводить до збитків банківської системи країни-кредитора.

4) Неповноцінна фінансова інтеграція, відсутність єдиного бюджету. Серед причин кризи також відзначимо відсутність фінансової інтеграції, необхідної для повноцінного функціонування єдиного валютного ринку. Основним доказом цього є «єдина валюта», не підкріплена політичним суверенітетом. Частка боргів Греції, а потім Ірландії і Португалії у співвідношенні державного боргу Єврозони до ВВП є незначною, тому, якби борги цих країн просто списали, наслідки були б менш болісними. Коли ж дійшло до порятунку країн-боржників, Єврокомісія виказала свою неефективність, висунувши приречену на провал програму запровадження режиму суворої економії. Як наслідок збільшення спреду за відсотковими ставками для боржників. А водночас з цим впали доходи урядів країн периферії. Більш здоровим економікам Єврозони - на прикладі Німеччини - довелося надавати власне фінансування, що не змогло не відобразитися на очікуваннях інвесторів щодо майбутнього самої Німеччини (хоч ставки за державними облігаціями залишаються стабільно низькими, ціна CDS (кредитні дефолтні свопи) - похідних контрактів, що дозволяють застрахуватися від дефолту за облігаціями - зросла майже в три рази від 2010р. Значно зросли і обсяги торгівлі CDS на Німеччину, що говорить про те, що фінансові ринки поступово починають переносити ті ризики, які вони бачать у периферійних країнах, на Німеччину.

5) Недооцінка ролі банків у вирішенні проблеми. Як показують результати політики ЄС, повернення до "не кейнсіанської" фінансової політики" є невчасним кроком, тому що дефляційна політика та суворі економія можуть подовжити та поглибити рецесію. Необхідно стимулювати виробництво, передусім через залучення банківських позик.

У доповіді МВФ про глобальну фінансову стабільність визнано, що багато європейських банків потребують більших запасів капіталу, щоб відновити ринкову довіру і знизити ризик нової фінансової кризи. МВФ закликає європейські фінансові установи збільшити обсяги капіталу, щоб убезпечити себе від колапсу і захистити світову економіку від нових шоків, оскільки невизначеність, пов'язана з банківськими балансами, продовжує викликати побоювання інвесторів. Багато банків на периферії зони євро стикаються з труднощами, пов'язаними з підвищеною вартістю фінансування, що знижує якість активів і прибуток. Кредитні канали в ряді країн як і раніше неактивні, відновлення балансів банків йде нерівно, а фрагментація між основними і периферійними країнами зони євро залишається. Компанії на периферії відчувають прямий вплив слабкості балансів банків, циклічних стримуючих факторів і в багатьох випадках - власної надмірної заборгованості. Вкрай важливо зменшити ступінь фрагментації і вартості фінансування, а також здійснити плани реструктуризації для підвищення продуктивності.

Як повідомив офіційний представник Європейської комісії О. Байлі, європейські банки з 2008 року отримали фінансову допомогу в розмірі 420 млрд. євро і перебувають у більш благополучному становищі, ніж три роки тому. Проте він нагадав, що капіталізація європейських банків триває, підкресливши при цьому, що кожен банк повинен самостійно надати країнам ЄС план збільшення капіталу, оскільки немає

ніякого грандіозного європейського плану з рекапіталізації банків [23].

Не менш важливою є проблема подальшої долі великої частки необслуговуваних банківських кредитів, що дасть змогу поліпшити умови для нового кредитування і, в більш загальному плані, послабити стримуючий ефект, який справляють на економіку позичальники з надмірною заборгованістю [18].

Розглядаючи способи подолання кризового стану слід враховувати як особливості економік країн - учасниць так і глобалізаційний аспект фінансової кризи.

Урядом Єврозони, на чолі з Німеччиною вироблено стратегію, покликану виправити дисбаланс між Німеччиною і периферією. Ідея «внутрішньої девальвації» полягає в тому, щоб скоротити ціни і заробітні плати в останніх і тим самим відновити конкурентоспроможність.

На нашу думку, проблема в тому, що заробітні плати, як правило, стійкі і падають повільно і тільки в ситуаціях дуже високого безробіття. По суті, країни європериферії мають пережити ще одну затяжну економічну депресію, недостатність ресурсної бази, доповнена виснаженою і розбалансованою економікою, не може забезпечити ефективності від впровадження даної програми дій. А тривалий період безробіття в умовах демократій означає політичні негаразди, які можуть, у підсумку, перетворити економічну кризу в більш небезпечний політичний конфлікт, або привести до виходу країн периферії з Єврозони і її розвалу.

Альтернативи дві. Одна з них - трансформація Єврозони в такій формі, щоб відновити конкурентоспроможність за допомогою девальвації. У цьому випадку варто зазначити інтерес інвесторів до німецьких облігацій, які будуть, у разі повернення Німеччини до власної валюти, конвертовані в нову дойчмарку. Але це не вирішує проблеми, адже накопичені борги, номіновані в євро. І якщо, припустимо, Греція повернеться до драхми, то сума боргів у місцевій валюті зросте рівно настільки, наскільки впаде її курс до євро. Тобто розмір боргу зросте до невідомих розмірів. У довгостроковій перспективі вихід із зони євро міг би принести свої плоди, але для становлення дієвої економіки слід розібратися з уже накопиченими боргами.

Друга альтернатива - формування більш тісного союзу з єдиною фіскальною політикою. У цьому випадку, країни периферії могли б перетворитися на окремі низько конкурентні регіони єдиної держави. Такі регіони є в багатьох країнах світу і, як правило, з державного бюджету спеціально виділяються кошти на їх розвиток, які і підтримують їх на плаву.

Обираючи другу альтернативу, беззаперечною є конвергенція економік ЄС. Економічна уніфікація неможлива без жорсткого і дієвого централізованого контролю. Зокрема, слід забезпечити існування спільної валюти через створення банківського союзу (з страховкою всіх депозитів у єврозоні, єдиним банківським наглядом та допомогою у рекапіталізації тих установ, що відчувають труднощі); та перехід від обмеженого руху в об'єднанні боргів до спільних боргових зобов'язань єврозони, що дасть змогу периферійним країнам шанс на перепочинок та знизить тиск відсотків на їх бюджети та перспективи економічного відновлення. У 2012 лідери Єврозони домовилися щодо механізму надання кредитів напряму банківським установам, що перебувають у кризі, при тому без звернення до національних центральних банків країн-учасниць. Такий механізм фінансування уникає необхідності відобразити отримані кошти як державний борг. Вказаний підхід має стати частиною програми регулювання банківського сектору, яку планує здійснити Європейський центральний банк. Вказане рішення зразу ж відобразилося у скороченні відсоткових ставок по довготривалих облігаціях Італії та Іспанії та призвело до зростання вартості євро.

Також необхідно проводити виважену програму жорсткої економії. Сучасні заходи бюджетної економії, які проводяться в ЄС, не працюють у повній мірі. В різних

країнах застосовувались різні підходи: умови жорсткої економії супроводжуються підвищенням податків і зниженням видатків; або зниження видатків, а податки за цих умов залишаються на попередньому рівні, що у підсумку матиме різні наслідки: фіскальні коригування, що складаються з як підвищення податків, так і скорочення витрат у цілому не стабілізують, а викликають лише економічні коливання. З іншої сторони, більш успішні методи жорсткої економії в результаті скорочення витрат без підвищення податків мають більш позитивний ефект. Як приклад можна навести Латвію, Литву та Естонію. В останні кілька років, і на відміну від решти Європи, країни Балтії були зосереджені на значному скороченні державних витрат без підвищення податків. Швеція є ще одним хорошим прикладом. Після спаду, міністр фінансів Швеції Андерс Борг успішно провів скорочення витрат на соціальне забезпечення і забезпечив економічні стимули через постійне скорочення податків країни. В результаті, економіка країни в даний час є найбільш швидкозростаючою в Європі, з реальним зростанням ВВП на 5,6 %.

Необхідним є забезпечення зростання ВВП. Для цього повинні бути наявні, з одної сторони, відповідна норма споживання, а отже платоспроможний попит всередині країни, з іншої - це низький рівень цін на товари даної країни за межами країни, тобто зниження собівартості продукту без втрати його якісних характеристик. Це вимагає проводити виважену політику скорочення заробітних плат, але при цьому забезпечувати платоспроможний попит, а отже, зайнятість населення, шляхом фінансування малого і середнього бізнесу. Більшість країн Європи має обмежені кошти для розширення стимулюючих витрат. Німецький економіст та член Німецької ради економічних експертів Пітер Бофінгер запропонував передати 40 мільярдів євро в якості додаткових фондів Європейському інвестиційному банку (ЕІВ), що здатен надати позики у десятикратному розмірі від отриманих коштів. І в першу чергу отримувачами мають стати дрібні та середні підприємства, що використовують багато найманої праці.

У зоні євро пріоритетними завданнями є оздоровлення балансів банків. Для цього потрібно:

- зміцнити баланси та бізнес-моделі банків для скорочення фрагментації і поліпшення ситуації з пропозицією кредиту платоспроможним малим і середнім
- розробити дієвий єдиний механізм нагляду за банківським сектором (ЕМН) і завершити створення банківського союзу. Слід гармонізувати вимоги до власного капіталу, узагальнити схемами гарантій по депозитах і системах страхового нагляду на рівні ЄС. Слід також визначити методи та структури управління для прямої рекапіталізації банків Європейським механізмом стабільності;

Слід посилити фінансовий нагляд Регулюючого Органу і проявляти більш ініціативну роль як на макро-, так і на мікропруденціальному рівні. Основним завданням якого повинно бути обмеження надмірно швидкого зростання частки позикових коштів і заохочення обачних стандартів андеррайтингу кредитів.

Для мінімізації наслідків боргової кризи банкам доцільно проводити:

- скорочення обсягів транснаціонального кредитування компаній з країн, котрі є найвірогіднішими жертвами боргової кризи;
- розміщення коштів на депозитах ЄЦБ;
- збільшення обсягів використання кредитних дефолтних свопів (CDS) з метою захисту своїх вкладів на випадок дефолту суверенних емітентів;
- припинення купівлі державних цінних паперів;
- зменшення обсягів запозичень банків один одному;
- зростання попиту на кредити овернайт ЄЦБ;

- скорочення витрат;
- нарощування банками свого капіталу;
- банківська консолідація;
- продаж активів.

Крім того потрібно проводити політику поєднання продажу активів і скорочення дивідендів та інвестицій. Збільшення капіталу слід здійснювати за рахунок приватного сектору, включаючи транскордонні злиття. За відсутності цих заходів Регулюючому Органу доведеться або доводити доцільність вливання державних коштів у слабкі банки (що буде складно в умовах бюджетної консолідації), або закривати останні. Аби покінчити з переплетінням проблем у суверенних і банківських балансах, у кінцевому підсумку необхідне створення європейського управління з питань санації, що підтримується загальним фондом гарантування депозитів і санації.

В умовах глобалізації банківська система України також знаходиться під впливом боргової кризи та рецесії Європейського Союзу. Для України серед головних напрямів негативних впливів європейської боргової кризи на фінансово-економічний стан країни є: звуження можливостей щодо зростання обсягів зовнішньої торгівлі;

- погіршення зовнішньоторговельного балансу країни;
- зменшення потоку прямих іноземних інвестицій;
- зміна стратегії іноземних банків на українському фінансовому ринку;
- зниження активності іноземних банків в Україні, вихід окремих європейських банків з України;
- ускладнення з отриманням зовнішніх кредитів на міжнародних ринках;
- сповільнення темпів економічного зростання.

Економіка України сьогодні є досить залежною від спроможності інших країн купувати наші продукти. Близько половини ВВП країни становить експорт товарів за кордон. Європа виступає одним з основних торгових партнерів України. Обсяг торгівлі з єврозоною займає 20% валового продукту. Європейська боргова криза обертається подальшим знеціненням євро. У зв'язку з цим знижується конкурентоспроможність країн, експорт яких орієнтований на європейський ринок, зменшується купівельна спроможність європейських товарів і цінність грошових переказів, які надходять в Україну з країн ЄС. Щодо обсягу інвестицій з країн Європейського союзу, то основну питому вагу в інвестиціях в Україну займають саме інвестиції з ЄС (майже 79%). Інвестувати в Україну було ризиковано і до початку кризових явищ в країнах ЄС. Скорочення іноземних інвестицій призведе до сповільнення росту економіки, це у свою чергу спричинить зниження рівня життя в країні.

Інший фактор впливу європейських проблем на Україну це - фінансовий сектор. З огляду на боргову кризу у Європі поточне зниження активності іноземних банків в Україні - закономірний процес. Європейські банки після кризи переглянули свої стратегії. Деякі вийшли з ринку, а деякі вирішили сконцентруватися на окремих сегментах. Однак говорити про те, що банки будуть якимось масово вкладати капітал, не можна, оскільки макроекономічна ситуація в Україні невизначена.

Банки з іноземним капіталом заплатили занадто високу ціну за вихід на український ринок, а їхні очікування щодо отримання прибутків не виправдалися. Водночас зниження активності «підігривається» низкою внутрішніх чинників. По-перше, збитками банків через необхідність формування резервів під проблемні кредити (небагато позичальників підвищили платоспроможність після реструктуризації позик). По-друге, проблемами з ліквідністю, що зумовили скорочення кредитування, а в окремих випадках - навіть його замороження. По-третє, чинним порядком розрахунку валютної позиції (не дає формувати резерви під валютні кредити у валюті), що несе суттєвий ризик багатомільйонних збитків у разі теоретичної зміни курсу гривні.

Туманні перспективи економіки, неоднозначне регуляторне середовище, корупція в судовій системі пришвидшують «міграцію» потужних фінансово-кредитних установ з України. Додаткового удару по фінансових результатах роботи банків може завдати обмеження споживчого кредитування. Тим паче, що співвідношення обсягу виданих кредитів до фактичного ВВП в Україні є вищим, ніж в інших країнах. Розвиток банків з європейським капіталом зупиниться. Менш активна банківська діяльність спричинить повільний ріст економіки. У зв'язку з цим доцільно приділяти увагу питанню формування «довгої» гривні на ринку.

Таким чином, необхідним є вдосконалення фінансового співробітництва України та ЄС. При цьому слід врахувати, що процес адаптації вітчизняного банківського сектору до фінансової системи ЄС повинен включати:

1. Збереження економічного суверенітету в умовах інтеграційного процесу з ЄС;
2. Уникнення протиріч інтересів України та її банківського сектору з інтересами країн ЄС;
3. Контроль надходження та впливу іноземного капіталу на вітчизняну банківську систему та економіку;
4. Поступовість і безперервність процесів інтеграції;
5. Стимулюючий вплив банківської системи на темпи і масштаби вітчизняного товаровиробництва.

Висновки. Проаналізувавши стан боргової кризи Європейського Союзу, розглянувши передумови виникнення складної ситуації, можна дійти висновку, що наявність глибокої боргової кризи країн-учасниць даного об'єднання має затяжний характер. Тому методів подолання рецесійного стану економіки і виходу з боргової кризи, які використовувує ЄЦБ недостатньо.

Вади єврозони вже відомі: відсутність серйозного спільного європейського бюджету, єдиної фіскальної політики, неоінтеграція.

Політика жорсткої економії призводить до дефляції, рецесії, посилення соціального напруження і політичних криз. Продовження такої політики лише поглибить наявний стан і призведе до не лише до економічної, але і політичної поразки «найпотужнішого інтеграційного об'єднання».

Монетарний важіль виступає зараз як основний інструмент. Монетарна політика повинна йти в ногу з реальним сектором економіки, якщо ж наявна невідповідність, то виникає структурна деформація (в даному випадку, ЄС). Тому саме трансформація устрою ЄС повинна стати орієнтиром виходу з кризи.

Вплив наслідків боргової кризи на економічне співробітництво України та ЄС проявляється: по-перше, у скороченні обсягів торгівлі товарами внаслідок різкого зниження економічної активності в країнах-партнерах; по-друге, через нестійкий курс долара і євро коливається курс гривні; по-третє, зменшення кількості банків з іноземним капіталом спричинює відтік інвестицій з України. Розвиток процесу економічної інтеграції полягає у лібералізації і синхронізованому відкритті ринків ЄС та України, взаємному збалансуванні торгівлі, наданні на засадах взаємності режиму сприяння інвестиціям з ЄС в Україну.

Література

1. Де Руджі, В. Два види жорсткої економії [Електронний ресурс] / В. Де Руджі // Washington Examiner. – 2012. – 10 травня. – Режим доступу: <http://washingtonexaminer.com/article/596441>.
2. Кухта, П. Єврозона трешит по швам [Електронний ресурс] / П. Кухта // LB.ua. – 2012. – 27 лютого. – Режим доступу: <http://economics.lb.ua/business>.
3. Кухта, П. Почему барахлят "моторы" мировой экономики [Електронний ресурс] / П. Кухта // LB.ua. – 2012. – 25 грудня. – Режим доступу: <http://economics.lb.ua/state>.
4. Кухта, П. Причины европейского кризиса [Електронний ресурс] / П. Кухта // LB.ua. – 2012. – 22 лютого. – Режим доступу: <http://economics.lb.ua/business/2012/02/22/138102>.
5. Михайленко, О. Європейська боргова криза: що чекає ЄС? [Електронний ресурс] / О. Михайленко. – 2013. – 16 лютого. – Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua>.

6. Беллофіоре, Р. Криза капіталізму [Електронний ресурс] / Р. Беллофіоре. – 2011. – 27 вересня. – Режим доступу: <http://zgroup.com.ua/article.php?articleid=4941>.
7. Фабер, М. Маркс, можливо, был прав [Електронний ресурс] / М. Фабер. – 2013. – 15 ноября. – Режим доступа: <http://www.warandpeace.ru/ru/analysis/vprint/85356/>.
8. Ле Белзик, С. Реальна економіка. Битва за банківські позики в Європі [Електронний ресурс] / С. Ле Белзик. – 2013. – 22 жовтня. – Режим доступу: <http://ua.euronews.com>.
9. Харман, К. Не весь марксизм догматичний [Електронний ресурс] / К. Харман. – 2010. – 15 марта. Режим доступа: <http://vpered.wordpress.com/2010/03/15>.
10. Офіційний сайт ЄЦБ (Європейський центральний банк) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ecb.europa.eu/home/html/index.en.html>.
11. Гурков, А. Нова хвиля боргової кризи в єврозоні? [Електронний ресурс] / А. Гурков, А. Грабська. – Режим доступу: <http://www.dw.de/>.
12. Eichengreen, B. Implications of the Euro's Crisis for International Monetary Reform [Electronic resource] / B. Eichengreen // Session «A New International Monetary Order?» at the Allied Social Science Associated Meetings. – Chicago. – 2012. – January, 6. – Available at: <http://emlab.berkeley.edu>.
13. Krugman, P. European Crisis Realities. The opinion Pages [Electronic resource] / P. Krugman // The New-York Times. – 2012. – February, 25. – Available at: <http://www.nytimes.com/2012/07/02>.
14. Reinhart, M. Debt Overhangs: Past and Present [Electronic resource] / M. Reinhart, R. Reinhart, S. Rogoff // Preliminary Draft. – 2012. – April, 15. – Available at: <http://www.economics.harvard.edu/faculty/rogoff/files>.
15. Schafer, H.-B. The Sovereign Debt Crisis in Europe, Save Banks Not States [Electronic resource] / H.-B. Schafer // Social Science Research Network : Working paper. – 2012. – May, 1. – Available at: <http://ssrn.com>.
16. Письменная, Т. Украинские “дочки” остались без поддержки [Электронный ресурс] / Т. Письменная // Комментарии. – 2011. – 7 октября. – Режим доступа: <http://gazeta.comments.ua/?art=1317890799>.

Стаття надійшла до редакції 23.04.2014 © Краснова І. В., Ластівка Ю. Е.

References

1. Rudzhi, B. (2012, May 10). Two kinds of austerity. *Washington Examiner*. Available at <http://washingtonexaminer.com/article/596441>
2. Kuchta, P. (2012, June 27). Evrozona treschit po shvam. *LB.ua*. Available at <http://economics.lb.ua/business>
3. Kuchta, P. (2012, December 25). Pochemu barahlyat "motory" mirovoi ekonomiki. *LB.ua*. Available at <http://economics.lb.ua/state>
4. Kuchta, P. (2012, February). Causes evropeyskoho crisis. *LB.ua*. Available at <http://economics.lb.ua/business/2012/02/22/138102>
5. Mikhailenko, A. (2013, July 16). European debt crisis: what will happen to the EU? *Finance.Ua*. Available at <http://news.finance.ua/ua>
6. Bellofiore, R. (2011, September 27). Crisis kapitalizmu. *The Guardian*. Available at <http://zgroup.com.ua/article.php?articleid=4941>
7. Faber, M. (2013, November 15). Marx may have been right. *MixedNews*. Available at <http://www.warandpeace.ru/ru/analysis/vprint/85356>
8. Belzik, S. (2013, October 22). Real economy. Battle of bank loans in Europe. *Euronews*. Available at <http://ua.euronews.com>
9. Harman, K. (2010, March 15). Not all Marxism dohmatychnyy. *Science blog "Forward"*. Available at <http://vpered.wordpress.com/2010/03/15>
10. *Official website of the ECB (European Central Bank)*. Available at <http://www.ecb.europa.eu/home/html/index.en.html>
11. Gurkov, A., & Grabska, A. (2013, July). A new wave of debt crisis in the eurozone? *Deutsche Welle*. Available at <http://www.dw.de>
12. Eichengreen, B. (2012, January 6). Implications of the Euro's Crisis for International Monetary Reform. *Session «A New International Monetary Order?» at the Allied Social Science Associated Meetings*. Available at <http://emlab.berkeley.edu>
13. Krugman, P. (2012, February 25). European Crisis Realities. The opinion Pages. *The New-York Times*. Available at <http://www.nytimes.com/2012/07/02>
14. Reinhart, M., & Reinhart, R., & Rogoff, S. (2012, April 15) Debt Overhangs: Past and Present. *Preliminary Draft*. Available at <http://www.economics.harvard.edu/faculty/rogoff/files>
15. Schafer, H. B. (2012, May 1). The Sovereign Debt Crisis in Europe, Save Banks Not States. *Social Science Research Network (Working paper)*. Available at <http://ssrn.com>
16. Written, T. (2011, Oktober 7). Ukrainian "daughter" left without support. *Comments*. Available at <http://gazeta.comments.ua/?art=1317890799>

Received 23.04.2014

© Krasnova I. V., Lastivka Y. E.